

**کتاب معلم (راهنمای تدریس)
مطالعات اجتماعی و آداب زندگی
پایه ششم ابتدایی**

(دانش آموزان با نیازهای ویژه ذهنی)

سال ۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

مطالعات اجتماعی و آداب زندگی

پایه ششم ابتدایی

۱۳۹۱

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان بخشی - کارشناسی برنامه‌ریزی آموزشی کودکان و

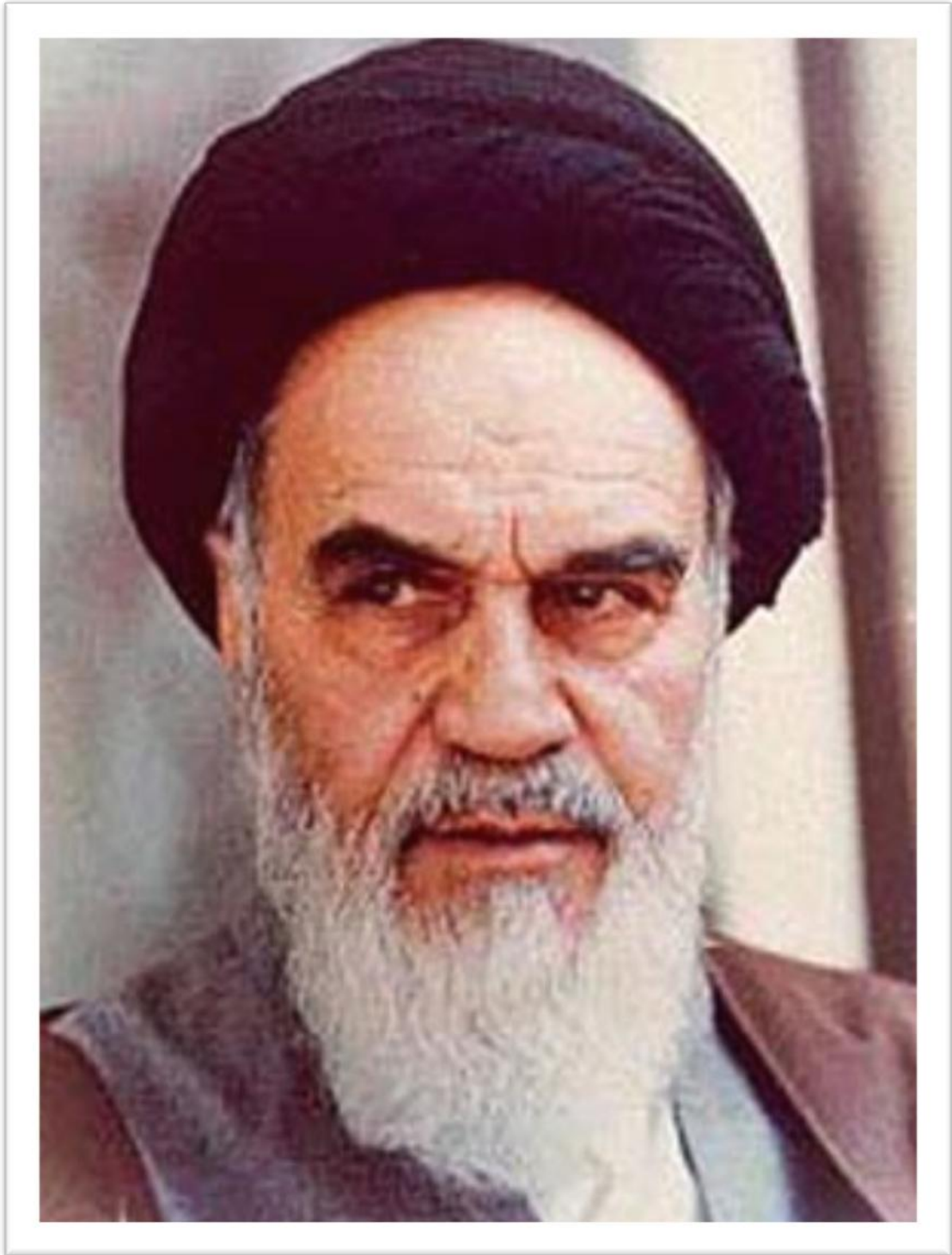
دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی

نام کتاب: کتاب معلم (راهنمای تدریس) مطالعات اجتماعی و آداب زندگی پایه ششم ابتدایی

مؤلفین: نسیم عزیزی، عفت قیومی، حمیده کریم‌خانی

ناشر: سازمان آموزش و پرورش استثنایی

سال انتشار: ۱۳۹۱

« فهرست »

بخش اول : کلیات برنامه درسی

– فصل اول

- ۷ ➤ مقدمه
- ۸ ➤ تعریف
- ۹ ➤ جایگاه و نقش درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی در برنامه درسی دوره ابتدایی

– فصل دوم

- ۱۲ ➤ رویکرد برنامه درسی
- ۱۲ ➤ اصول و سازماندهی حاکم بر برنامه
- ۱۸ ➤ اهداف (کلی / جزئی / فرعی)
- ۲۳ ➤ ساختار کتاب درسی
- ۲۴ ➤ توصیه‌هایی جهت اجرای بهتر برنامه

بخش دوم : محتوای برنامه درسی

– فصل اول

- ۲۸ ➤ دانستنی‌های معلم
- ۲۸ ➤ انتخاب روش تدریس
- ۲۹ ➤ روش‌های تدریس و مراحل اجرای آن

– فصل دوم

- ۴۰ ➤ تحلیل محتوایی دروس
- ۴۸ ➤ ارزشیابی

۵۲

منابع

بخش اول :

کلیات برنامه درسی مطالعات اجتماعی و آداب زندگی

پایه ششم دانش آموزان کم توان ذهنی

فصل اول :

➤ مقدمه

➤ تعریف

➤ جایگاه و نقش درس مطالعات اجتماعی و

آداب زندگی در برنامه درسی دوره ابتدایی

مقدمه:

از آن جا که امروزه تربیت اجتماعی و آماده ساختن افراد برای زندگی اجتماعی به یکی از مهم‌ترین نیازهای تعلیم و تربیت مبدل شده است. برنامه درسی مطالعات اجتماعی به دلیل ویژگی‌ها و ماهیت آن، جایگاه خاص و مهمی را در میان برنامه‌های درسی، از منظر تربیت اجتماعی و آموزش مهارت‌ها و صلاحیت‌های مورد نیاز اجتماعی، دارد و تلاش می‌شود این حوزه‌ی یادگیری از طریق انتقال و پرورش دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز، افراد را به گونه‌ای تربیت کند تا بتواند در جامعه، نقش کارآمد و مناسب را به خوبی ایفا کند.

در میان برنامه‌های درسی، مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی یادگیری اصلی است که مفاهیم اصلی خود را از ائتلاف رشته‌های گوناگون به ویژه جغرافیا، تاریخ و علوم اجتماعی می‌گیرد. اما تصمیم درباره‌ی محتوای برنامه درسی و تدریس مطالعات اجتماعی، بیشتر توسط باورهایی درباره‌ی نیازهای دانش آموزان و جامعه هدایت می‌شود.

بدین ترتیب، در مطالعات اجتماعی به رشد مهارت‌های اجتماعی و کسب صلاحیت‌های اجتماعی تاکید می‌شود، به عبارت دیگر، اگر چه محتوای منتخب در مطالعات اجتماعی متکی بر اصول و مبانی علمی رشته‌هاست و باید از نظر علمی معتبر و موثق باشد، اما آموزش اصول و مفاهیم رشته‌های علمی تابعی از جهت گیری برنامه، یعنی پرورش شهروندان مطلوب و تربیت اجتماعی و فرهنگی، است. در واقع مطالعات اجتماعی ناگزیر است برای رسیدن به این هدف، محتوای علمی خود را از شاخه‌های مختلف علوم انسانی کسب کند.

بدیهی است که نیازهای افراد با توجه به پیشرفت‌های روزافزون فناوری و عصر انفجار اطلاعات در جوامع بشری روز به روز تغییر می‌یابد. لذا تربیت اجتماعی و آماده ساختن افراد برای زندگی با تغییرات روزافزون، یکی از مهم‌ترین ضروریات نظام آموزشی محسوب می‌شود.

با توجه به ویژگی‌ها و ماهیت برنامه درسی مطالعات اجتماعی و جایگاه خاص و مهم آن در میان برنامه‌های درسی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی که متولی امر آموزش دانش آموزان استثنایی است، اقدام به تألیف محتوایی به روز، در جهت نیازهای جامعه در قالب کتاب مطالعات اجتماعی و آداب زندگی پایه ششم دانش آموزان کم توان ذهنی نموده است.

امید است همکاران گرامی ضمن اجرای این محتوا ما را از نظرات و پیشنهادات سازنده خود بهره‌مند سازند.

گروه تألیف کتاب مطالعات اجتماعی و آداب زندگی

پایه ششم دانش آموزان کم توان ذهنی

تعریف مطالعات اجتماعی:

از برنامه درسی مطالعات اجتماعی، تعاریف مختلفی ارائه شده است که در آنها، برخی بیش تر به موضوعات یا روش های مورد مطالعه و برخی دیگر به مقاصد و اهداف این برنامه درسی تاکید کرده اند:

بنا به نگرش های فوق، تعاریف مختلفی برای مطالعات اجتماعی وجود دارد:

- برنامه ای است که جنبه های اساسی میراث فرهنگی را انتقال می دهد.
 - برنامه ای است که بر محتوا و روش های مطالعاتی برگرفته از تاریخ، علوم اجتماعی و رشته های علمی دیگر مبتنی است .
 - برنامه ای است که مهارت تفکر و تصمیم گیری در مواجهه با مسایل اجتماعی را آموزش می دهد.
 - توانایی دانش آموزان را برای مشارکت در فعالیتهای گروهی تقویت می کند.
 - به شیوه ای آموزش داده می شود که تجربیات شخصی، اجتماعی و فرهنگی دانش آموزان را منعکس می سازد.
 - به دانش آموزان کمک می کند که یادگیری خود را به زندگی اجتماعی خارج از مدرسه انتقال می دهد.
 - به نیازهای فرد و جامعه توجه می کند.
 - افراد را برای برخورد مسئولانه ای اجتماعی و محیطی آماده می کند.
 - یک چنین دیدی از مطالعات اجتماعی موجب تحقق؛ بخش قابل توجهی از اهداف آموزش و پرورش در دوره ای آموزش عمومی از طریق این درس را میسر می سازد.
- دایره المعارف بین المللی آموزش و پرورش، در جلد دهم، مطالعات اجتماعی را این گونه تعریف کرده است:
- « مطالعات اجتماعی حوزه ای از برنامه ی درسی است که هدف آن، آشنا کردن بچه ها با محیط اطرافشان و نیز توسعه ی ارتباطات انسانی است به گونه ای که دانش آموزان، شهروندان خوبی تربیت شوند، محتوای این درس از تاریخ، جغرافیا و دیگر علوم اجتماعی نیز استخراج می شود.»

جایگاه و نقش درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی در برنامه درسی دوره ابتدایی:

الف) پویایی هر جامعه تا حدود زیادی به وجود شهروندانی که برای مشارکت و تعامل در امور زندگی اجتماعی احساس تعهد می‌کنند و از آگاهی‌های لازم در این زمینه برخوردار باشند، بستگی دارد. بر همین مبنا، امروزه جهت‌گیری اغلب برنامه‌های درسی و از جمله برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی به سمت تربیت شهروند آگاه و مسئول است.

هر شهروند همان‌طور که از حقوقی برخوردار است، مسئولیت‌ها و وظایفی نیز در قبال جامعه به عهده دارد. اگر چه محتوای حقوق شهروندی از کشوری به کشور دیگر متفاوت است اما به طور کلی، همه‌ی جوامع در حال تلاش برای افزایش و بهبود این حقوق‌اند.

با این توضیح می‌توان نتیجه گرفت که هدف و رسالت اصلی برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی نیز کمک به تربیت « شهروند مطلوب » است.

« شهروند مطلوب » کسی است که دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌هایی را که پایبندی به آن‌ها برای عموم شهروندان یک کشور لازم تشخیص داده شده، کسب کرده باشد.

ب) درس مطالعات اجتماعی بستر مناسبی برای پرورش مهارت‌های زندگی اجتماعی فراهم می‌آورد. در این درس، دانش‌آموزان با حقوق و مسئولیت‌های شهروندی مورد نظر در جامعه‌ی خود آشنا می‌شوند و با درک و فهم مسایل و موضوعات جامعه‌ی محلی، محیط پیرامون و کشور خود، چگونگی زندگی در اجتماع را می‌آموزند و به مهارت‌های لازم برای زندگی اجتماعی مجهز می‌شوند. درس مطالعات اجتماعی این قابلیت را دارد که تصمیم‌گیری فردی و مشارکت اجتماعی و باهم زیستن را در دانش‌آموزان تقویت کند.

ج) درس مطالعات اجتماعی با بهره‌گیری از رشته‌ها و شاخه‌های علمی چون تاریخ، جغرافیا، فرهنگ، مردم‌شناسی، مبانی دینی و اخلاق می‌تواند در امر هویت بخشی به دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا کند. یکی از ضرورت‌های اساسی وجود این برنامه‌ی درسی، لزوم ایجاد عشق و علاقه نسبت به سرزمین و حفظ کشور، شناخت منابع و استعداد‌های آن و هم‌چنین حفظ و انتقال میراث فرهنگی کشور است. کودکان و نوجوانان از طریق برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی می‌توانند با گذشته‌ی سرزمین خود، آثار و مفاخر و شخصیت‌های بزرگ و هم‌چنین توانایی‌های محیطی، جغرافیایی و استعداد‌های کشورشان آشنا شوند و بدین ترتیب، هویت

خود را بهتر درک کنند؛ بدیهی است این غرور ملی که موجب روحیه‌ی اعتماد به نفس و خود باوری می‌شود، یکی از اهداف و رسالت‌های عمده‌ی این درس است.

ت) برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی می‌تواند علاوه بر تربیت اجتماعی و کمک به جامعه‌پذیری، زمینه‌ی پرورش تفکر انتقادی و توانایی نقادی اجتماعی را نیز فراهم آورد؛ بدین ترتیب که دانش‌آموزان را به تدریج برای داشتن یک موضع فعال، حساس، پویا و منطقی – نه صرفاً انفعالی – در رویارویی با مسائل جامعه آماده کند؛ به گونه‌ای که آن‌ها بتوانند مسایل اجتماع و محیط پیرامون خود را هر چند در چارچوب ساده و کودکانه مورد نقد و داوری قرار دهند تا در آینده به افرادی متفکر و مبتکر مبدل شوند و قادر به حل مسایل و دگرگون کردن شرایط و پیشبرد آرمان‌های جامعه باشند.

بدیهی است نیازها و ضروریات یاد شده، در تدوین برنامه درسی مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی به عنوان شهروندان جوامع مدنی نیز با توجه به نیازها و محدودیت‌های این افراد باید اعمال گردد تا بتوان با توجه به نیازهای حال و آینده این افراد آموزش‌های لازم برنامه‌ریزی گردد.

فصل دوم :

- رویکرد برنامه درسی
- اصول و سازماندهی حاکم بر برنامه
- اهداف (کلی، جزئی و فرعی دروس)
- ساختار کتاب
- توصیه‌هایی برای معلم جهت اجرای بهتر برنامه

رویکرد برنامه درسی:

همان‌طور که مستحضرید دانش‌آموزان در سایه یک برنامه آموزشی که مطابق با نیازها و استعدادهایشان باشد می‌توانند به شناخت بهتر از محیط اطراف خود، جامعه، قوانین، نهادها و روابط حاکم بر آن‌ها دست یابند. بدیهی است این آموخته‌ها منجر به شناخت بیشتر در امور اجتماعی و به کارگیری آن‌ها برای دست‌یابی به یک زندگی رضایت‌بخش می‌گردد.

در راستای تحقق بخشیدن هدف‌های یاد شده و در جهت اجرای مطلوب‌تر محتوای تدوین شده، حتی الامکان گرایش به سوی استفاده از رویکرد یادگیرنده محور است تا دانش‌آموزان بتوانند در جهت ایفای نقش‌های آینده‌ی خود آمادگی‌های لازم را کسب کنند.

اصول و سازماندهی حاکم بر برنامه :

با توجه به این که نوجوانی و جوانی آغاز واگذاری مسئولیت‌های اجتماعی است و دانش‌آموزان در دورانی قرار دارند که در آینده‌ای نزدیک به عنوان اعضاء جامعه، هویت اجتماعی و رسمی پیدا می‌کنند و مسئولیت‌هایی را بر عهده می‌گیرند از این رو اهمیت فراوان دارد که این برنامه آنان را به مسائل اجتماعی توجه دهد و از این که در این مسائل اظهار نظر کنند به خود ببالند و در عین حال برنامه باید بتواند در شخص این اعتماد را پرورش دهد که او نیز قادر است در تصمیمات مهم، مؤثر باشد.

الف: توجه به روش‌های فعال آموزشی :

امروزه در فعالیتهای آموزشی با توجه به پیشرفت علوم و فنون به این باور رسیده‌ایم که وظیفه‌ی ما در فرآیندهای یاددهی- یادگیری تنها انتقال واقعیت‌های علمی نیست، ما باید موقعیت مطلوب یادگیری را فراهم نموده تا حتی‌المقدور چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به دانش‌آموزان خود بیاموزانیم. اگر ما بتوانیم هدف‌های آموزشی را به وضوح مشخص کنیم و با سازماندهی درست محیط آموزشی، زمینه‌ی تجارب و فعالیتهای یادگیری را فراهم سازیم، یادگیری تا حد زیادی خود به خود صورت خواهد گرفت برای رسیدن به این نتیجه استفاده از روش‌های جدید و فعال که مبتنی بر فعالیت دانش‌آموز است، اجتناب ناپذیر است و زمانی دانش‌آموزان موفق به یادگیری در حد قابل قبولی می‌شوند که شخصاً درگیر مفاهیم و موضوعات اجتماعی روز شوند و آموخته‌های خود را به شرایط واقعی در جامعه تعمیم دهند.

ب) توجه به ویژگی‌های دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی

دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در مقایسه با همسالان خود دارای ویژگی‌های متفاوتی در زمینه‌های ذهنی، توانایی‌های حسی-ارتباطی، رفتار اجتماعی و خصوصیات جسمانی هستند و این تفاوت به اندازه‌ی است که آن‌ها برای شکوفا ساختن هر چه بیشتر استعداد خویش در برنامه‌های درسی مختلف به خدمات آموزشی ویژه‌ای نیازمند هستند.

دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی که در مهارت‌های اجتماعی دچار نقایصی هستند. ممکن است توانایی‌های لازم جهت تعامل مناسب با دیگران و کار بست مهارت‌ها را ندانند یا شاید توانایی لازم برای مهارت‌های اجتماعی را داشته باشند ولی آن را در سطوح قابل قبول یا موقعیت مناسب انجام ندهند. لذا برای دانش‌آموزانی که به چنین مشکلاتی دچارند، از آموزش صریح و تلفیق شیوه‌های مختلف تدریس در محتوای آموزشی مهارت‌های اجتماعی استفاده شده است.

ج) توجه به پویایی دروس اجتماعی

برخلاف سایر علوم، بعضی از مفاهیم و موضوعات علوم اجتماعی را معمولاً نمی‌توان به عنوان یک اصل نسبتاً ثابت عرضه کرد. سرعت تغییرات اجتماعی، جا به جایی اولویت‌ها و حساسیت مسائل اجتماعی به گونه‌ای است که برنامه‌ریزان و معلمان باید در جریان تازه‌ترین تغییرات و پدیده‌های اجتماعی باشند تا بتوانند برنامه‌ریزی یا تدریس خود را بر واقعیات منطبق سازند. کتاب‌های مربوط به دروس اجتماعی گاه ممکن است از وقایع و حوادث روز عقب باشند یا بین مسائلی که در کتاب مطرح می‌شود، با زمان تدریس، فاصله بیفتد. در این فاصله زمانی، ممکن است بسیاری از قوانین و مقررات تغییر یافته باشد، نهادهای جدیدی تأسیس و یا حذف شده باشند و یا تقسیمات کشوری تغییر یافته باشد. لازم است که برنامه‌ریزان و معلمان با اطلاع از آخرین تغییرات و دگرگونی‌ها پویایی این درس را هم چنان حفظ نمایند.

د) توجه به کار گروهی و آموزش مشارکت فعال در گروه‌های اجتماعی

زندگی گروهی و کارگروهی چه در سرگرمی‌ها و چه در انجام دادن کارهای روزمره در هویت بخشیدن به فرد جایگاه بسیار مهمی دارد. همه در درون گروهی متولد می‌شویم که خانواده می‌نامیم. به تدریج که زمان رفتن به مدرسه می‌رسد به گروه‌هایی وارد می‌شویم که از هم سالان تشکیل می‌شوند، بعدها تقریباً کل زندگی خود را به این ترتیب اداره می‌کنیم که در سازمان‌های دولتی و غیردولتی و یا در مشاغل آزاد به صورت گروهی

کار می‌کنیم. بنابراین گروه، عامل بسیار مهم اجتماعی شدن است. در گروه است که یاد می‌گیریم و هنجارهای اجتماعی را تمرین می‌کنیم. در گروه است که هم رنگی، مقاومت، اطاعت و عدم اطاعت، استقلال فکری، هم یاری و ایثار را تجربه می‌کنیم و با معیار قرار دادن یک یا چند گروه است که بخش عظیمی از ادراکات درباره‌ی خودمان شکل می‌گیرد و به همین دلیل گروه و فعالیت‌های گروهی مبحث بسیار مهمی از برنامه‌ی پرورش اجتماعی را به خود اختصاص داده است.

ه) توجه به مدرسه از بُعد پرورش اجتماعی در محتوای دروس

محیط اجتماعی شامل: خانواده، مدرسه و اجتماع است برای این که دانش‌آموز در هر یک از این نهادها به تکامل اجتماعی برسد، توجه به هدف‌های زیر در درس مطالعات اجتماعی ضروری است:

۱- پرورش توانایی حل مسئله

بعضی از مسایل زندگی ساده و برخی دیگر بسیار دشوارند. مدرسه نمی‌تواند همه‌ی این‌ها را پیش‌بینی کرده و راه حل همه‌ی آن‌ها را یاد بدهد، بلکه ضمن تعلیم راه‌حل چند مسئله به نوعی قدرت تعمیم در دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد تا آن‌ها را برای حل مسائل بی‌شمار آینده که بحث آن‌ها در مدرسه پیش نخواهد آمد آماده سازد.

۲- تقویت اعتماد و احترام به نفس

مدرسه می‌تواند در شخص این اعتماد را پرورش دهد که کوشش‌ها، او را به هدف خواهد رساند و اگر شخص شکست بخورد، شکست پایان راه نیست بلکه آغاز یک مرحله‌ی جدید در زندگی او می‌باشد. دانش‌آموز با موفقیت در کار می‌فهمد که از توانایی غلبه بر مشکلات درسی و غیره بهره‌مند است. علاوه بر این ایمان پیدا می‌کند که از عهده‌ی اجرای تکالیف نیز بر می‌آید.

۳- پرورش مهارت ارتباط مؤثر با دیگران

کسی در ارتباط با دیگران کارآمد است، که ضمن برقراری ارتباط با افراد به آنان احترام می‌گذارد و در صورت لزوم اعتماد می‌کند. این افراد در کارکردهای گروهی نقش فعالی دارند. آنان به دیگران کمک می‌کنند و از دیگران هم در مواقع لزوم کمک می‌خواهند. آن‌ها برای تحقق اهداف گروه با دیگران به هم اندیشی و در صورت ضرورت به مخالفت و تعامل می‌پردازند.

۴- شناخت ارزش‌های حاکم بر اجتماع

ممکن است جامعه با مسائل خاصی مانند انبوهی جمعیت، مصرف مواد مخدر، قانون‌شکنی، آلودگی‌های زیست محیطی، کاهش منابع و یا مخاطرات محیطی روبه‌رو باشد، محتوای درس مطالعات اجتماعی، یادگیرنده را با این مشکلات آشنا می‌کند و او را برای یافتن راه‌حلهایی جهت برخورد با این مسائل از طریق شناسایی ارزش‌های حاکم بر اجتماع، آماده می‌سازد. زیرا اهمیت ارزش‌ها بیش‌تر بدان سبب است که بسیاری از مشکلاتی که جامعه با آن مواجه است منحصراً از طریق کاربرد و پایداری به ارزش‌ها قابل حل است.

۵- توجه به مناطق جغرافیایی:

هدف، آشنایی و آموزش دانش‌آموزان با جغرافیای طبیعی و جغرافیای انسانی در حد توانایی آنان است و بیشتر به جغرافیای بومی و منطقه محل زندگی از بُعد انتخاب شغل و استفاده صحیح از منابع و امکانات موجود تأکید می‌شود.

اصول حاکم بر تعیین محتوای کتاب

- برای تدوین کتاب حاضر اصولی به شرح زیر در نظر گرفته شده است.
- محتوای کتاب از آسان به مشکل تدوین شده است.
- سعی شده است مطالب به صورت روان مطرح شود.
- در محتوای کتاب ارتباطات افقی و عمودی در نظر گرفته شده است.
- تازگی موضوعات با توجه به شرایط و نیازهای دانش‌آموزان در تدوین محتوا لحاظ گردیده است.
- در تدوین محتوا سعی شده است تا ارتباط با مسائل روز حفظ گردد.
- محتوای کتاب تکیه بر کاربردی بودن موضوعات ارائه شده دارد.
- تلاش شده است محتوا در قالبی جذاب ارائه شود تا انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان افزایش یابد.
- محتوای کتاب با تکیه بر تجارب قبلی دانش‌آموزان پی‌ریزی شده است.
- با توجه به سن دانش‌آموزان سعی شده تصاویر و نقاشی‌های کتاب واقعی و دور از محرک‌های اضافی باشد.
- محتوای کتاب با هدف پرورش فکر و ایجاد مفاهیم قابل تعمیم در دانش‌آموزان تدوین شده است.
- محتوای آموزشی بر انواع فعالیت‌های یادگیری اعم از فعالیت‌های کلاس درس یا خارج از آن تأکید دارد و به صورتی طراحی شده است که دانش‌آموزان را به فعالیت‌های مختلف مانند مشاهده کردن، تجزیه و تحلیل

موضوعات، تجزیه و تحلیل تصاویر و مفاهیم و فعالیت‌های یادگیری که در آن از حواس مختلف استفاده شود ترغیب نماید تا باعث افزایش انگیزه یادگیری در آنان شود.

➤ محتوا کتاب در تقویت مهارت‌های عملی دانش‌آموزان مؤثر باشد.

اهداف کلی درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی

اصلی‌ترین هدف‌های آموزش و پرورش در مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان به شرح زیر است.

حیطه شناختی

- شناخت خود و پی بردن به تفاوت‌های فردی خود با دیگران
- آشنایی با رفتارهای مناسب به هنگام مواجهه با مشکلات
- آشنایی با چگونگی رفتار در محیط
- آشنایی با انواع فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت
- آشنایی با وسایل ارتباط جمعی
- آشنایی با بهداشت محیط
- آشنایی با فواید رعایت قوانین و مقررات عبور و مرور
- آشنایی با برخی از اماکن تاریخی
- آشنایی با کشور ایران

حیطه عاطفی

- شناخت از خود و تفاوت بین خود و دیگران توجه نشان دهد.
- به اهمیت واکنش مناسب به هنگام مواجهه با مشکلاتی پی می‌برد.
- به برنامه ریزی و انجام فعالیت‌های مختلف در اوقات فراغت علاقه نشان می‌دهد.
- به استفاده مناسب از اینترنت به عنوان یک وسیله ارتباط جمعی علاقه‌مند می‌شود.
- به حفظ محیط زیست اهمیت می‌دهد.
- در قبال حفظ محیط زیست احساس مسئولیت می‌کند.

- به رعایت قوانین و مقررات عبور و مرور توجه نشان می‌دهد.
- با دیدن آثار تاریخی کشور به اهمیت حفظ و نگهداری آن‌ها، آگاهی می‌یابد.
- به آشنایی با استان و شهر محل سکونت خود و به طور کلی کشور ایران علاقه و توجه نشان می‌دهد.

حیطه مهارتی

- توانایی بیان ویژگی‌های خود و تفاوت خود و دیگران را کسب می‌کند.
- توانایی ابراز رفتارهای مناسب به هنگام بروز مشکلات را کسب می‌کند.
- توانایی برنامه ریزی و انتخاب فعالیت مناسب برای اوقات فراغت را با توجه به شرایط و امکانات پیدا می‌کند.
- به پاره ای از اطلاعات مربوط به اینترنت را کسب می‌کند. با کمک دیگران از اینترنت استفاده می‌کند.
- در فعالیت‌های مربوط به نگهداری و حفظ محیط زیست مشارکت می‌کند.
- قوانین و مقررات عبور و مرور را رعایت می‌کند.
- توانایی حفظ آثار باستانی در زندگی روزمره با کمک دیگران کسب می‌کند.
- استان مورد نظر را در نقشه پیدا می‌کند.
- با استفاده از نقشه در مورد استان مورد نظر صحبت می‌کند.

اهداف کتاب اجتماعی پایه ششم ابتدایی

حیطه مفاهیم اساسی	حیطه شناختی	حیطه عاطفی	حیطه مهارتی
شناخت خود	<p>۱- آشنایی با مشخصات فردی</p> <p>۲- آشنایی با تفاوت‌های فردی از لحاظ ظاهر، توانایی‌ها، علایق، خصوصیات اخلاقی</p> <p>۳- شناخت نسبت به حفظ و نگه داری شناسنامه</p>	<p>۱- به ویژگی‌های خود به عنوان فردی متفاوت از دیگران توجه نشان می‌دهد.</p> <p>۲- فعالیت‌های مختلف را با توجه به توانایی‌ها و علایق خود در رابطه با فعالیت‌های مختلف توجه می‌کند.</p> <p>۳- به حفظ و نگه داری شناسنامه اهمیت می‌دهد.</p>	<p>۱- فرم مشخصات فردی را تکمیل می‌کند.</p> <p>۲- در مورد مفاهیم درس (شناخت خود) گفت‌وگو می‌کند.</p> <p>۳- با توجه به ویژگی‌های ظاهری، توانایی‌ها و علایق خود را با دیگران مقایسه می‌کند.</p> <p>۴- فعالیت‌های مختلف را با توجه به توانایی‌ها و علایق خود انتخاب می‌کند.</p> <p>۵- در نگه داری شناسنامه خود می‌کوشد.</p>
خانواده	آشنایی با نحوه حل مشکلات در خانواده به هنگام مواجهه با آن	به اهمیت واکنش مناسب به هنگام مواجهه با مشکلات پی می‌برد.	توانایی ابراز رفتارهای مناسب به هنگام مشکلات را دارد.
تعامل انسان و محیط	آشنایی با رفتارهای مناسب در محیط‌های مختلف اجتماعی	به انجام رفتارهای مناسب در موقعیت‌ها و محیط‌های مختلف اهمیت می‌دهد.	به توانایی بروز رفتارهای مناسب در محیط‌ها و موقعیت‌های مختلف دست می‌یابد.
وسایل ارتباط جمعی	آشنایی با موارد استفاده از اینترنت	به موارد کاربرد اینترنت علاقه و توجه پیدا می‌کند.	درباره موضوعاتی که به وسیله اینترنت می‌توان درباره‌ی آن‌ها اطلاعات جمع‌آوری کرد صحبت می‌کند و با کمک دیگران از اینترنت استفاده می‌کند.
مقررات عبور و مرور و وسایل نقلیه	آشنایی با بعضی از قوانین و مقررات عبور و مرور و رعایت آن‌ها	به اهمیت رعایت قوانین و مقررات عبور و مرور پی می‌برد.	قوانین و مقررات عبور و مرور را رعایت می‌کند.
اماکن تاریخی	آشنایی با برخی از اماکن تاریخی شهر همدان	به دیدن آثار تاریخی شهر همدان و کشور خود علاقه پیدا می‌کند.	به هنگام بازدید از اماکن تاریخی در حفظ بهداشت و نگه داری این اماکن می‌کوشد.
آشنایی با کشور ایران	<p>۱- آشنایی با جهت‌های فرعی</p> <p>۲- آشنایی با برخی از استان‌های کشور</p>	<p>۱- به اهمیت کاربرد جهت‌های فرعی در شناسایی موقعیت‌های جغرافیایی توجه نشان می‌دهد</p> <p>۲- به کسب اطلاعات در مورد استان‌های کشور علاقه نشان می‌دهد.</p>	<p>۱- با توجه به جهت‌های فرعی موقعیت‌های جغرافیایی استان‌ها را شناسایی می‌کند.</p> <p>۲- در مورد ویژگی‌های هر استان گزارش تهیه می‌کند.</p> <p>۳- استان‌ها را روی نقشه پیدا می‌کند.</p>
بهداشت و محیط	آشنایی با روز زمین پاک	<p>۱- به حفظ محیط زیست اهمیت می‌دهد.</p> <p>۲- در قبال حفظ محیط زیست احساس مسئولیت می‌کند.</p>	در فعالیت‌های مربوط به نگه‌داری و حفظ محیط زیست مشارکت می‌کند.
اوقات فراغت	آشنایی با انواع فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت و برنامه ریزی برای آن	به انجام فعالیت‌های مختلف در اوقات فراغت علاقه نشان می‌دهد.	<p>۱- توانایی برنامه‌ریزی و انتخاب فعالیت مناسب برای اوقات فراغت را با توجه به شرایط و امکانات دارد.</p> <p>۲- در کارهای گروهی مشارکت می‌کند.</p>

جدول (۱) وسعت و توالی مفاهیم جزئی و تعمیم بر اساس مفاهیم اساسی

اهداف جزئی	عنوان	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - مشخصات فردی خود را بدانند و در به خاطر سپردن آن‌ها کوشش نمایند. - تفاوت بین مشخصات خود و دیگران را بدانند. - بتوانند فرم مشخصات فردی را پر کنند. - به اهمیت شناسنامه پی ببرند و در حفظ و نگه داری آن بیش از گذشته می‌کوشند. 	مشخصات فردی من	خودشناسی
<ul style="list-style-type: none"> - همه انسان‌ها با هم متفاوت هستند. - توانایی‌ها و علایق و خصوصیات اخلاقی هر فرد با دیگری متفاوت است. - در شناخت توانایی‌ها و علایق و خصوصیات اخلاقی خود با دقت بیشتری می‌کوشند. 	خود را بهتر بشناسیم	
<ul style="list-style-type: none"> - تمام افراد خانواده باید به یکدیگر توجه و علاقه نشان دهند. - همه افراد خانواده در مقابل مشکلات یکدیگر باید احساس مسئولیت کنند. - تمام افراد خانواده باید در حل مشکلات خانوادگی با هم همکاری و هم فکری داشته باشند. - برای حل مشکلات بهترین راه مشورت است. - به طور کلی با نحوه حل مشکلات آشنا می‌شود. 	مشکل خانوادگی	خانواده
<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی به این نکته که در محیط‌های مختلف باید رفتارهای مناسب آن محیط را رعایت کرد. - با آداب عیادت کردن به عنوان یک رفتار اجتماعی آشنا می‌شود. - با رفتارهای مناسب در محیط عیادت یک بیمار مانند رعایت سکوت، کوتاهی مدت ملاقات آشنا می‌شود. - عیادت کردن یکی از کارهای پسندیده است. 	عیادت	تعامل انسان با محیط
<ul style="list-style-type: none"> - به وسیله کامپیوتر به اینترنت دست پیدا می‌کنیم. - اینترنت یکی از وسایل ارتباطی است. - از جمله کارهایی که به وسیله اینترنت می‌توان انجام داد پرداخت قبوض، ارسال نامه، دریافت اطلاعات بیشتر - استفاده از اینترنت کارها را آسان کرده و در وقت صرفه جویی می‌کند 	اینترنت	وسایل ارتباط جمعی
<ul style="list-style-type: none"> - توجه به تابلوهای علائم راهنمایی و رانندگی ما را از مقررات عبور و مرور آگاه می‌سازد. - رعایت مقررات عبور و مرور به پیشگیری از خطر تصادفات کمک می‌کند. - افراد پیاده برای عبور از چهارراه باید به رنگ چراغ عابر پیاده و استفاده از پل عابر پیاده و حرکت از جلوی اتومبیل‌ها توجه کنند. - در شب با لباس‌های روشن و باید از محل‌هایی که نور کافی ندارند عبور کرد. - در هنگام نشستن در اتومبیل باید از کمربند ایمنی استفاده کرد. - در هنگام نشستن در اتومبیل نباید سر و دست خود را بیرون آورد. 	مقررات عبور و مرور	آشنایی با مقررات عبور و مرور و وسایل نقلیه
<ul style="list-style-type: none"> - شهر همدان یکی از شهرهای تاریخی و دیدنی است. - آرامگاه ابو علی سینا پزشک ایرانی در شهر همدان قرار دارد. - آرامگاه بابا طاهر شاعر ایران زمین در شهر همدان قرار دارد. - غار علیصدر یکی از دیدنی‌های طبیعی ایران در نزدیکی شهر همدان است. - گنج نامه یکی از آثار باستانی ایران است. - از نوشتن روی آثار باستانی و کندن آن‌ها باید خودداری کرد و در حفظ و بهداشت محیط‌های تاریخی و دیدنی باید دقت کنند. 	شهر همدان	آشنایی با اماکن تاریخی

جدول (۱) وسعت و توالی مفاهیم جزئی و تعمیم بر اساس مفاهیم اساسی

اهداف جزئی	عنوان	مفاهیم اساسی
<ul style="list-style-type: none"> - چهار جهت فرعی را بشناسند. - به نشان دادن جهات اصلی و فرعی توجه و علاقه نشان دهند. - جهات اصلی و فرعی را روی نقشه کشور و نقشه استان محل سکونت خود نشان دهند. 	جهت‌های فرعی را بشناسیم	آشنایی با کشور ایران
<ul style="list-style-type: none"> - شناخت چهارمحال و بختیاری به عنوان یکی از استان‌های کشور ایران - با نام مرکز این استان، کوه‌ها، آب و هوا، محصولات کشاورزی، شغل استان‌های همسایه و جلوه‌های طبیعی استان آشنا می‌شوند. - به شناخت و دیدن این استان علاقه‌مند می‌شود. 	استان چهارمحال و بختیاری	
<ul style="list-style-type: none"> - شناخت بوشهر به عنوان یکی از استان‌های جنوبی کشور ایران - با نام مرکز استان، شغل، محصول مهم کشاورزی، آب و هوا و بندر مهم و همسایه‌های این استان آشنا می‌شوند. - به شناخت و دیدن این استان علاقه‌مند می‌شود. 	استان بوشهر	
<ul style="list-style-type: none"> - با روز دوم اردیبهشت روز زمین پاک آشنایی پیدا می‌کنند. - با نریختن زباله بر روی زمین، آب‌ها، کاشتن درخت و آلوده نکردن هوا با مواد دودزا به منظور حفظ و نگه داری و پیشگیری از آلوده شدن زمین آشنا می‌شود. - به اهمیت و حفظ و نگه داری زمین و محیط زیست پی می‌برد. - در کارهای گروهی مربوط به حفظ محیط زیست مشارکت می‌کند. 	روز زمین پاک	بهداشت محیط
<ul style="list-style-type: none"> - با راه‌های گوناگون گذراندن اوقات فراغت آشنا می‌شود. - در انتخاب نحوه گذراندن اوقات فراغت به امکانات و علائق خود و هم چنین با مشورت کردن هنگام این انتخاب توجه و علاقه نشان می‌دهد. - به ضرورت برنامه ریزی برای اوقات فراغت پی می‌برد. 	اوقات فراغت	اوقات فراغت

جدول (۲) اهداف فرعی (کارکرد ثانویه)

این اهداف معرف کارکردها یا مأموریت ثانوی درس «مطالعات اجتماعی و آداب زندگی» پایه ششم ابتدایی در جهت کمک به تحقق اهدافی است که مسئولیت آن در درجه نخست بر عهده این ماده‌ی درسی نیست. این اهداف تقریباً در تمامی پایه‌ها پیگیری می‌شود، به شرح ذیل است.

درس	اهداف	نسبت به درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی
فارسی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت مهارت گوش دادن - تقویت مهارت سخن گفتن - تقویت مهارت خواندن - تقویت مهارت نوشتن 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس بر حسب ارتباط موضوعی
هنر	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت حس زیبایی شناسی - تقویت روحیه خلاقیت و نوآوری - توانایی استفاده از ماهیچه‌ها و عضلات کوچک - توانایی ارائه نمایش‌های کوتاه 	انجام فعالیت‌های مربوط به کلیه دروس
مهارت آموزی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت مهارت‌های کار گروهی - تقویت روحیه شاد و با نشاط - تقویت مهارت‌های شناخت خود - تقویت مهارت‌های برنامه ریزی - تقویت مهارت‌های دوست یابی - تقویت روحیه پشتکار و تلاش برای رسیدن به هدف خود - تقویت مهارت کسب اطلاعات از راه‌های مختلف - تقویت مهارت حل مسأله 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس
علوم تجربی	<ul style="list-style-type: none"> - پرورش انجام مشاهدات ساده - پرورش مهارت برقراری ارتباط - تقویت وظایف فردی در حفظ محیط زیست - پرورش مهارت به کار گیری ابزار 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس
ریاضی	<ul style="list-style-type: none"> - پرورش مهارت حل مسأله (تعریف مسأله، کشف راه حل) - پرورش تفکر منطقی 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس
تربیت بدنی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت مهارت در حرکات درشت عضلات - تقویت مهارت در بهبود توسعه توانایی‌های ادراکی - حرکتی - تقویت روحیه علاقه مندی به کارهای گروهی 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس‌هایی که نیاز به فعالیت‌های حرکتی دارند.
تعلیمات دینی و قرآن	<ul style="list-style-type: none"> - تلاش برای استفاده درست از نعمت‌های خداوند - تلاش برای کسب اخلاق اسلامی - پی بردن و ستایش زیبایی‌های طبیعی به عنوان آفریده‌های خدای مهربان 	تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس

جدول (۲) اهداف فرعی (کارکرد ثانویه)

نسبت به درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی	اهداف	درس
تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس	<ul style="list-style-type: none"> - مشارکت در فعالیت‌های گروهی - مداومت در انجام کار - به کارگیری فن آوری در زندگی روزمره - تقویت روحیه پشتکار و تلاش برای رسیدن به هدف خود - تقویت مهارت کسب اطلاعات از راه‌های مختلف - پرورش مهارت به کارگیری ابزار 	کار و فناوری
تمامی دروس و فعالیت‌های مربوط به هر درس	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت تفکر منطقی در زندگی روزمره - تقویت مهارت حل مسأله - پرورش مهارت برقراری ارتباط 	تفکر و پژوهش

ساختار کتاب

دروس کتاب مطالعات اجتماعی و آداب زندگی پایه ششم بر اساس بخش‌های زیر تدوین گردیده است.

➤ صفحه عنوان

با یک طرح گرافیکی شروع می‌شود به گونه‌ای که دانش آموز را از شروع یک فصل آگاه می‌سازد.

➤ «به این تصاویر توجه کنید.»

ابتدای هر فصل تصاویری تحت عنوان «به این تصاویر توجه کنید» گنجانده شده است. هدف از آن، ارائه پیش‌سازمان دهنده‌هایی است که برای هدایت دانش‌آموزان جهت درک بهتر موضوعات در آن فصل مطرح می‌گردد.

➤ متن درس

درمتن‌های دروس به آموزش موقعیت‌ها و مکان‌های اجتماعی، شناخت رفتارهای مناسب در موقعیت‌ها و مکان‌های خاص، شناخت وظایف خود در مقابل دیگران، آشنایی با مکان‌های تاریخی و موقعیت‌های جغرافیایی و... پرداخته شده است و سعی در پرورش و شکوفایی مهارت‌های شخصی و اجتماعی دانش‌آموز دارد.

➤ فکر کنید و پاسخ دهید.

در این قسمت تعدادی سؤال برای ارزیابی میزان درک و تثبیت یادگیری دانش‌آموزان مطرح می‌گردد. پرسش‌ها در جهت ارزش‌یابی آموخته‌های دانش‌آموزان اغلب به گونه‌ای مطرح شده است که علاوه بر ارزیابی متن درس، قابلیت تعمیم آموخته‌ها به موقعیت‌های دیگر نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد.

➤ فعالیت ۱ و ۲

هدف از این قسمت کاربردی کردن مفاهیم مورد نظر هر درس و کمک به درک بهتر آن مفاهیم است. برای انجام بخشی از این فعالیت‌ها، کار فردی و برای بخشی دیگر کارگروهی در نظر گرفته شده است. این فعالیت‌ها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که بیشتر تحقق هدف‌های مهارتی را در نظر دارند و در انجام این فعالیت‌ها استفاده از روش‌های فعال مورد نظر است که در این صورت دانش‌آموز در فرایند آموزش سهیم خواهد شد و معلم نیز به رفع کمبودها، اشکالات و بدفهمی‌های آموزش خود پی می‌برد.

فعالیت ۳

طراحی تمرین‌های این فعالیت به عهده‌ی آموزگاران گذاشته شده است تا آموزگاران با هدف تقویت، تثبیت و تعمیم دهی آموخته‌ها در دانش آموزان به طراحی این قسمت بپردازند.

هم‌چنین به منظور افزایش گنجینه واژگان و در جهت تفهیم بهتر مطالب کتاب کلماتی جدید در بعضی دروس گنجانده شده است که لازم است توسط آموزگار برای دانش‌آموزان توضیح داده شود.

توصیه‌هایی جهت اجرای بهتر برنامه :

- آموزگاران در شروع هر فصل با ایجاد فضای مناسبی برای گفت و گو، دانش آموزان را به بیان ایده‌های خود ترغیب نمایند تا درباره‌ی آن چه که از تصاویر صفحه‌ی « به این تصویرها توجه کنید» دریافت می‌نمایند، بحث و گفت و گو کنند.
- آموزگاران در تدریس هر درس زمانی که به کتاب درسی مراجعه می‌کنند ابتدا دانش آموزان را به مشاهده‌ی تصاویر درس ترغیب نمایند تا با انجام این کار، آمادگی بیشتری برای خواندن و گفت و گو در رابطه با آن درس را پیدا کنند.
- استفاده از وسایل و مواد آموزشی ساده، ارزان قیمت و ابتکاری
- همکاری گروهی می‌تواند میزان پیشرفت دانش آموزان را تقویت کند و زمینه تعاملاتی را فراهم سازد که به یادگیری و تعاملات آن‌ها کمک می‌رساند.
- آموزگاران باید بکوشند در انجام بعضی از فعالیت‌ها همکاری اولیا را جلب نمایند به این ترتیب آن‌ها هم از نزدیک با شیوه‌های تدریس آشنا شوند و در این جهت همکاری لازم را انجام دهند.
- از آن جا که تصاویر و مشاهده‌ی فیلم نقش مهمی در یادگیری دانش‌آموزان دارد، علاوه بر تصاویر کتاب از تصاویر مناسب، جذاب و فیلم‌های مرتبط با یادگیری مطالب استفاده شود.
- در بعضی از دروس که هدف ایجاد رفتارهای مناسب با موقعیت مورد نظر است. آموزگار باید در صورت امکان دانش‌آموزان را در موقعیت‌های واقعی قرار دهد تا آنان رفتار صحیح و مناسب با موقعیت را بیاموزند.
- در درس‌هایی که هدف آن آشنایی دانش‌آموزان با جغرافیای ایران و یا اماکن تاریخی است. در صورت عدم امکان گردش علمی حتماً از رسانه‌های بصری و کتاب‌های مرتبط با موضوع استفاده شود.

➤ در پایان هر جلسه، چند دقیقه را به جمع بندی فعالیت‌ها اختصاص دهید. به این ترتیب که هر دانش‌آموز پس از انجام فعالیت، کار خویش را بیان می‌کند و دانش‌آموزان نمونه کارهای دیگر دوستان خود را می‌بینند و یا می‌شنوند و در مورد آن گفت‌وگو می‌کنند.

➤ تدریس محتوی کتاب را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید. بخش اعظم موضوعات کتاب به موضوعات مشترک و ضروری برای همه‌ی دانش‌آموزان کشور اختصاص یافته است. با این حال همکاران عزیز می‌توانند با طراحی فعالیت‌های مناسب در قسمت فعالیت ۳ به نیازهای خاص منطقه‌ی زندگی خود پاسخ دهند و به گسترش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی که به محل زندگی دانش‌آموز مربوط می‌شود کمک کنند.

بخش دوم:

محتوای برنامه درسی مطالعات اجتماعی و آداب زندگی

پایه ششم ابتدایی

فصل اول :

➤ دانستنی‌های معلم

➤ انتخاب روش تدریس

➤ روش‌های تدریس و مراحل اجرای آن

دانستنی‌های معلم:

آگاهی و دانش معلم نسبت به رشته‌ای که تدریس می‌کند امری بدیهی و ضروری است. البته معلمان ابتدایی که چند موضوع درس را تدریس می‌کنند، نمی‌توانند در همه‌ی زمینه‌ها از تخصص لازم برخوردار باشند. اما لازم و ضروری است که معلمان در موضوع‌های درس مطالعات اجتماعی مثلاً نهادهای اجتماعی، اطلاع در مورد تاریخ کشورمان و جغرافیای آن در حدی که بتوانند پاسخ گوی نیاز دانش‌آموزان باشند. اطلاعات کافی را کسب کنند. علاوه بر اطلاعات ذکر شده، آگاهی از ویژگی‌های یک آموزش اثر بخش از بدیهیات است.

این ویژگی‌های شامل:

- انتخاب روش تدریس مناسب
- برخورداری از تنوع در روش‌ها، رسانه و مواد، منابع آموزشی و فضای آموزشی
- فعال بودن یادگیرندگان و مشارکت هر چه بیش‌تر آن‌ها و توجه خاص به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان
- به کار گرفتن حواس، مهارت و توانایی‌های مختلف یادگیرندگان
- میزان ارتباط با تک تک یادگیرندگان و کنترل میزان فعال بودن هر یک از آن‌ها
- توجه به رشد شخصیت و بهداشت روانی یادگیرندگان
- سازمان‌دهی محیطی شوق برانگیز برای دانش‌آموزان در کلاس
- استفاده از آموزش اثربخش و به کار گیری روش‌های آموزش مؤثر
- دانش آموزان در مدرسه به درک، تشویق، راهنمایی و رهبری معلم دلسوز نیاز دارند. بنابراین معلمان با ایجاد محیطی پرورش دهنده عواطف به ایجاد آرامش و تقویت اعتماد به نفس در مدرسه کمک می‌نمایند.

انتخاب روش تدریس:

در یک تدریس موفق و اثر بخش، شناخت انواع روش‌های تدریس و توانایی به کار گیری آن‌ها در کلاس درس از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. چرا که اگر روش‌های تدریس به کار گرفته شده، نامناسب باشند و با محتوای مورد نظر هم‌خوانی نداشته باشند و یا این که معلمان بر روش‌های تدریس مورد استفاده، تسلط نداشته باشند، در این صورت معلوم نخواهد بود که بر اهداف آموزشی که همه‌ی تلاش‌ها و امکانات در خدمت تحقق آن‌ها هستند، چه خواهد آمد، چرا که تحقق آن‌ها در گرو به کار گیری روش‌های مناسب و مهارت در بهره گرفتن از روش‌ها به وسیله معلم است همواره برنامه‌ریزان درسی زمانی به موفقیت برنامه‌هایشان امیدوار می‌شوند که اهداف

آموزشی مورد نظر به درستی تحقق یافته باشند. در انتخاب روش تدریس مناسب علاوه بر مواردی که ذکر شد، توجه به شرایط، امکانات و ویژگی‌های دانش آموزان حایز اهمیت است.

در آموزش و پرورش دانش آموزان کم توان ذهنی متناسب سازی روش‌های یاددهی - یادگیری با ویژگی‌های شناختی، عاطفی و مهارتی این دانش آموزان امر بدیهی و مسلم است که قطعاً همکاران گرامی به این مهم توجه خاصی مبذول می‌نمایند.

روش‌های پیشنهادی مؤلفان کتاب مطالعات اجتماعی در پایه ششم ابتدایی به شرح ذیل است.

روش تدریس کشف مفاهیم (دریافت مفهوم)

دریافت مفهوم یا کشف مفهوم «جستجو برای یافتن مفهوم» با فهرست کردن ویژگی‌ها یا خصیصه‌هایی که می‌توان از آن‌ها برای مشخص کردن نمونه‌های مربوط یا نمونه‌های نامربوط به یک طبقه اطلاعاتی، آغاز می‌شود و به دریافت یا کشف مفهوم می‌انجامد.

مراحل اجرای الگوی تدریس / یادگیری کشف یا دریافت مفاهیم

➤ ارائه مطالب، شناسایی و روشن سازی:

معلم مطالب مورد نظر را به صورت نمونه‌هایی ارائه می‌دهد. نمونه‌ها می‌توانند دو گروه واژه، دو گروه شی، دو نوع ویژگی از شخص و ... باشند. نمونه‌هایی که معلم ارائه می‌دهد به صورت نمونه‌های مثبت و نمونه‌های منفی هستند.

➤ سنجش میزان دستیابی به مفهوم یا کشف مفهوم:

دانش آموزان موفقیت خودشان را در دریافت یا کشف مفهوم با هدایت معلم، آزمون می‌نمایند.

➤ تحلیل راهبردهای تفکر:

در این مرحله یادگیرندگان می‌کوشند راهبردهایی را که با استفاده از آن‌ها به دریافت یا کشف مفهوم دست یافته‌اند با کمک معلم، تحلیل کنند.

روش مبتنی بر پیش سازمان دهنده

ارائه خلاصه‌ای از اطلاعات کلامی یا تصویری است که دیدی کلی از محتوای مورد نظر برای یادگیری می‌دهد. پیش سازمان دهنده‌های ارائه شده از سوی معلمان سبب می‌شود ذهن یادگیرندگان به تکاپو وادار گردد.

مراحل اجرای روش پیش سازمان دهنده

➤ ارائه پیش سازمان دهنده :

در این مرحله از اجرای روش تدریس پیش سازمان دهنده، معلم ابتدا هدف یا اهداف درس را معین می‌کند. سپس، پیش سازمان دهنده را عرضه می‌کند.

➤ ارائه مواد یادگیری یا مطلب درسی:

مطالبی که از سوی معلم تدارک دیده شده است، به دانش‌آموزان عرضه می‌شود.

➤ استحکام بخشیدن به ساخت یا ساختار شناختی:

در این مرحله معلم با فعال سازی یادگیرنده او را در سازماندهی ساخت شناختی خود درباره‌ی مطالب ارائه شده یاری می‌کند.

روش مشاهده‌ای

مدل سازی فرایندی است که متضمن یک عمل هم‌تا سازی روان‌شناختی و شکلی از یادگیری مشاهده‌ای است در این فرایند، رفتار فرد یا گروه (مدل) به عنوان محرکی برای رفتارهای مشابه از سوی فرد دیگری عمل می‌کند که کارکرد مدل را مشاهده می‌کند.

مراحل اجرا روش مشاهده‌ای

➤ فرآیندهای توجه:

در این مرحله یادگیرنده به الگوی سرمشق که معمولاً یک انسان زنده در حال انجام عمل است، توجه می‌کند.

➤ فرآیند یاد داری:

در این مرحله یادگیرنده رفتار مورد مشاهده را به طور شناختی بازنمایی می‌کند یعنی آن را به حافظه می‌سپارد.

➤ فرآیند تولیدی:

در این مرحله اگر یادگیرنده، توانایی لازم را داشته باشد، رفتار مورد مشاهده را تولید و اصلاح می‌کند.

➤ مرحله انگیزی:

در این مرحله چنانچه شرایط مناسب انگیزی و تشویقی (تقویت مورد پیش بینی) فراهم شود، یادگیرنده رفتاری را که مشاهده کرده است، به طور مداوم و خود به خودی تولید می‌کند.

➤ فرآیند و عملکرد:

پیامدهای رفتاری در شکل، تقویت و تنبیه نقش‌های تسهیل کننده در فراگیری رفتار مدل شده و اجرای آن رفتار دارد.

روش ایفای نقش

در الگوی ایفای نقش کودکان و دانش‌آموزان از طریق وضع موقعیت سوال برانگیز به جست‌وجوی مسائل روابط انسانی پرداخته و سپس آن‌ها را مورد بحث قرار می‌دهند.

مراحل اجرای روش ایفای نقش

- گرم کردن گروه
- انتخاب شرکت کنندگان
- تنظیم صحنه
- آماده کردن مشاهده گران
- اجرای نمایش
- بحث و ارزیابی
- نمایش مجدد
- بحث و ارزیابی
- تبادل تجارب و تعمیم دادن

روش شبیه سازی

در این روش شرایط واقعی به گونه‌ای شبیه‌سازی شود که مفاهیم و راه‌حل‌های مشخص شده برای مسائل قابلیت انتقال به جهان واقعی را داشته و به درک و اجرای وظایف مرتبط با محتوای شبیه‌سازی کمک کند.

مراحل اجرای روش شبیه‌سازی

۱- توجیه:

در این مرحله معلم عنوان مطالب مورد بررسی، مندرج در شبیه‌سازی کنونی، را توضیح می‌دهد؛ و مروری اجمالی بر خود بازی را ارائه می‌کند.

۲- آموزش شرکت کنندگان:

معلم در این مرحله قواعد، نقش‌ها، روش‌ها، شیوه‌ی نمره‌گذاری نوع تصمیمات قابل اتخاذ و اهداف شبیه‌سازی را به دانش‌آموزان به صورت یک سناریو معرفی می‌کند.

۳- مشارکت در شبیه‌سازی:

دانش‌آموزان در بازی با شبیه‌سازی مشارکت کرده و معلم به ایفای نقش خود به عنوان داور و مربی می‌پردازد.

۴- بازجویی (سوال کردن):

با توجه به نوع نتایج، معلم می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا درباره‌ی مطالب زیر به تفکر و تعمیق بپردازند.

الف) خلاصه کردن رویدادها و وقایع

ب) تحلیل فرایند

ج) مقایسه‌ی شبیه‌سازی با جهان واقعی

چ) برقراری ارتباط بین فعالیت شبیه‌سازی شده با محتوای دوره‌های آموزشی

ه) ارزیابی و طراحی مجدد شبیه‌سازی

روش پرسش و پاسخ

روشی است که معلم به وسیله آن دانش آموز را به تفکر درباره مفهومی جدید یا بیان مطالبی تشویق می‌کند. در این روش، دانش آموز تلاش می‌کند با کوشش‌های ذهنی، از معلوم به مجهول حرکت کند.

مراحل اجرای روش تدریس پرسش و پاسخ

➤ بیان و شرح هدف:

هدف درس را اعلام می‌کنیم و آن را برای درک بیشتر دانش‌آموزان شرح می‌دهیم.

➤ پرسش و پاسخ:

با پرسش‌های پی‌گیر، دانش‌آموزان را وادار می‌کنیم تا پاسخ‌های مناسبی را ارائه دهند.

➤ نتیجه‌گیری:

به جمع‌بندی و مستحکم سازی آموخته‌های دانش‌آموزان اقدام می‌کنیم.

روش بارش مغزی

تکنیک برگزاری یک کنفرانس که در آن سعی گروه بر این است تا راه حل مشخصی را بیابد در این روش همه نظرات در جمع‌بندی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

مراحل اجرای روش تدریس بارش مغزی

بیان و ارائه قوانین یورش فکری: بازگویی و اعلام قوانین است با نصب فهرست قوانین بر روی تخته یا روی دیوار می‌توانیم فرآیند برگزاری جلسه را هدایت کنیم.

➤ ارائه موضوع یا مسئله:

این مرحله با عبارت «چه شیوه‌ها و راه‌هایی هست تا ...؟ شروع کنیم.

➤ آغاز ابراز ایده یا فکر:

هر فرد ایده خود را بگوید و نوبت را به فرد دیگری بدهد.

➤ **نمایش ایده‌ها برای تکوین:**

پس از ثبت ایده‌ها، آن‌ها در معرض دید همه اعضای گروه‌ها قرار دهیم.

➤ **بررسی و ارزشیابی ایده‌ها:**

سعی می‌کنیم ایده‌های گروه‌های متفاوت را بررسی کنیم و درباره مجموعه ایده‌هایشان به اظهار نظر بپردازیم.

روش یادگیری اکتشافی

در روش آموزش برای یادگیری اکتشافی معلم مستقیماً موضوعات درسی را به دانش‌آموزان آموزش نمی‌دهد بلکه آنان را وامی‌دارد تا خودشان به کشف و ساختن دانش بپردازند.

مراحل اجرای روش تدریس یادگیری اکتشافی

➤ **اقدامات پیش از آموزش:**

شامل تعیین هدف، انتخاب یک موقعیت مشکل آفرین یا معما برانگیز

➤ **آموزش دادن درس:**

شامل آماده ساختن فراگیران و توضیح روش اکتشافی به آنان، ارائه موقعیت معما بر انگیز، جمع‌آوری اطلاعات و آزمایش گری، فرضیه سازی، تحلیل فرآیند اکتشاف

➤ **اقدامات پس از آموزش:**

شامل ارزشیابی از فعالیت یادگیرندگان و نتایج به دست آمده و دادن نوعی باز خورد به آنان است.

روش تدریس انجام دهید، نگاه کنید، یاد بگیرید

آموزگاران اغلب سر کلاس از دانش‌آموزان می‌خواهند که به منظور فراگیری بهتر و سریع‌تر، گروه‌های کوچکی تشکیل دهند و روی یک مهارت و یا برنامه با یکدیگر هم‌فکری و همکاری کنند.

مراحل روش انجام دهید، نگاه کنید، یاد بگیرید

➤ انجام دهید:

ابتدا آموزگار شرایط لازم برای شروع کاری را فراهم می‌سازد و دانش‌آموزان را به چند گروه سه تا شش نفری تقسیم می‌کند در این مرحله تاکید بر انجام دادن یک کار معین است.

➤ نگاه کنید:

هر یک از گروه‌های دانش‌آموزان در حالی که خود را برای انجام دادن کاری آماده می‌کنند نخست با کمک آموزگار وضع خود را بررسی می‌کنند. به این معنی که نوع مهارت‌های لازم و کم و کیف توانایی‌های گروه خود را مورد ارزشیابی قرار می‌دهند. آموزگار هم به منظور حسن اجرای وظایف، بر فعالیت‌های گروهی نظارت می‌کند و در عین حال، زمان مشخصی را برای بررسی نتایج کار آنان در نظر می‌گیرد. بنابراین دانش‌آموزان می‌توانند پس از انجام دادن هر کاری، درباره عملکرد خود بحث کنند و آن را مورد بررسی قرار دهند.

➤ یاد بگیرید:

آموزگار ضمن آن که دانش‌آموزان را در ارزشیابی میزان قابلیت‌ها و توانایی‌هایی که کسب کرده‌اند یاری می‌کند آنان را برای تشخیص و کشف ماهیت اشیا و شیوه‌های مختلف یادگیری هدایت می‌کند.

روش نمایشی

روش نمایشی بر اساس مشاهده و دیدن استوار است. افراد مهارت‌های خاصی را از طریق مشاهده و دیدن فرا می‌گیرند. با استفاده از این روش، می‌توانیم مهارتی را به تعداد زیادی از افراد و در طی زمانی کوتاه ارائه نماییم.

روش نمایش دادن از چهار مرحله تشکیل یافته است:

(۱) مرحله آمادگی:

باید وسایل کار قبل از نمایش در کلاس آماده نمایید.

(۲) مرحله توضیح:

قبل از نمایش ابتدا هدف از آن را تشریح کنید.

(۳) مرحله نمایش دادن:

(۴) مرحله آزمایش و سنجش:

بعد از این که نمایش و توضیح دادن به پایان رسید، آموخته‌ها بار دیگر مورد ارزیابی و پرسش قرار می‌گیرد.

گردش علمی

گردش علمی یا فعالیت خارج از مدرسه کلاس، کاری است عملی که بیرون از کلاس صورت می‌گیرد و شامل مطالعات مستقیم و جمع‌آوری اطلاعات از طریق مشاهده، پرسشنامه، مصاحبه، اندازه‌گیری، نمونه برداری و سایر فنون تحقیقی می‌باشد.

مراحل گردش علمی

- تعیین موضوع و اهداف گردش علمی
- تعیین محل گردش علمی
- تهیه امکانات
- سازمان‌دهی
- هماهنگی با اولیاء
- تدوین برگه‌های گزارش نویسی
- ارائه گزارش به کلاس

فصل دوم :

➤ تحلیل محتوایی دروس

➤ ارزشیابی

➤ منابع

تحلیل محتوایی دروس

فصل اول: خود شناسی

📌 صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

هدف از این صفحه در ساختار کتاب توضیح داده شده است.

فعالیت پیشنهادی: آموزگار در ابتدا با توجه به موضوع این فصل، مشخصات فردی، آشنایی با تفاوت‌های فردی از لحاظ ظاهری، توانایی‌ها، علایق و خصوصیات اخلاقی به بیان توضیحاتی کلی می‌پردازد تا دانش آموزان با موضوع مورد تدریس در این فصل آشنا شوند و به آن توجه پیدا کنند. سپس با مراجعه به این صفحه کتاب در رابطه با مطالب ارائه شده به دانش آموزان آموزگار سوالاتی را مطرح می‌نماید.

درس اول: مشخصات فردی

📌 اهداف مورد نظر این درس:

- آشنایی با مشخصات فردی خود
- آشنایی با نحوه تکمیل کردن فرم مشخصات فردی
- آشنایی با متفاوت بودن مشخصات فردی افراد
- آشنایی با اهمیت شناسنامه و حفظ و نگه داری آن

📌 ابزار و وسایل:

- همراه داشتن تصویر شناسنامه توسط دانش آموزان

📌 روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

بدیهی است روش‌های پیشنهاد شده برای این درس و تمامی دروس این کتاب باید با توجه به ویژگی‌های دانش آموزان کم توان ذهنی مناسب سازی شود.

روش: همیاری

📌 فکر کنید و پاسخ دهید.

تک تک پرسش‌ها توسط دانش آموزان خوانده و پاسخ داده شود در صورت صحت پاسخ، تحت نظارت آموزگار، پاسخ‌های صحیح توسط دانش آموزان نوشته شود. نحوه انجام این قسمت برای تمام دروس به همین طریق پیشنهاد می‌شود.

📌 فعالیت ۱ و ۲

همانند دستورالعمل انجام شود.

📌 فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: انجام یک کار هنری با استفاده از اثر انگشت دانش آموزان؛ در طی این فعالیت دانش آموز به تفاوت‌های اثر انگشت خود و دیگران پی می‌برد.

درس دوم: خود را بهتر بشناسیم

اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با شباهت‌ها و تفاوت‌های خود و دیگران
- آشنایی و توجه به توانایی‌های علایق خود و دیگران

ابزار و وسایل:

آینه، عکس رنگی

روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

روش انجام دهید، نگاه کنید و یاد بگیرید

فعالیت ۲

هر یک از خصوصیات درج شده در جدول توسط آموزگار توضیح داده شود و سپس دانش آموزان با توجه به خصوصیات خود آن را تکمیل کنند.

فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان درباره خصوصیات اخلاق دوستان یا افراد خانواده خود، داوطلبانه صحبت کنند.

فصل دوم: خانواده

صفحه "به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: آموزگار در ابتدا با توجه به موضوع این فصل، خانواده، نقش و مسئولیت هر یک از افراد آن، آشنایی با رفتارهای مناسب به هنگام مواجهه با مشکلات در خانواده به بیان توضیحات کلی می‌پردازد تا دانش آموزان با موضوع مورد تدریس در این فصل آشنا شوند و به آن توجه پیدا کنند سپس با مراجعه به تصاویر این صفحه کتاب، در رابطه با مطالب ارائه شده به دانش آموزان، آموزگار سوالاتی را مطرح می‌نماید.

درس سوم : یک مشکل خانوادگی

اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با نقش مسئولیت‌های هر یک از افراد خانواده
- آشنایی با رفتارهای مناسب هنگام مواجهه با مشکلات

ابزار و وسایل:

در صورت انتخاب روش ایفای نقش وسایل مربوط به افراد و صحنه پیشنهاد می‌شود.

روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

روش ایفای نقش و روش مکاشفه‌ای

فعالیت ۲

هدف از این تمرین تحقق یکی از اهداف ثانویه مربوط به این درس است که در موقع مواجهه با مشکلات باید با دیگران مشورت کرد.

فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: آموزگار یک مشکل فرضی (ترجیحاً مربوط به خانواده‌ها) را مطرح می‌کند و دانش آموزان نظرات خود را درباره‌ی نحوه‌ی حل مشکل بیان می‌کنند.

فصل سوم: تعامل انسان و محیط

📌 صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که رفتارهای مناسب در محیطها و موقعیت‌های مختلف است، می‌باشد.

درس چهارم : عیادت

📌 اهداف مورد نظر در این درس:

➤ آشنایی با رفتارهای مناسب در محیطی که بیمار بستری است.

📌 ابزار و وسایل:

- در صورت انتخاب روش دریافت مفهوم، آموزگار کارتهایی تهیه می‌کند که بر روی هر یک از آنها یک رفتار درست و یا یک رفتار نادرست نوشته شده است. و در تدریس از کارت‌ها استفاده می‌کند.
- در صورت انتخاب روش ایفای نقش ابزار و وسایل افراد و صحنه نمایش

📌 روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

➤ روش ایفای نقش ، دریافت مفهوم

📌 فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان طی یک کارگروهی اعمالی را که نباید موقع عیادت بیمار انجام داد، بر روی یک برگه مقوایی بنویسند و در تابلوی راهرو مدرسه نصب نمایند.

فصل چهارم: وسایل ارتباط جمعی

❑ صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که "وسایل ارتباط جمعی" است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس پنجم: اینترنت

❑ اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با موارد استفاده از اینترنت
- آشنایی درباره این که اینترنت کارهای ما را سریع‌تر و آسان‌تر انجام می‌دهد.

❑ ابزار و وسایل:

- رایانه

❑ روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

- روش نمایشی ، گردش علمی

❑ فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: آموزگار از اولیا دانش آموزان بخواهند هنگام پرداخت قبوض آب، برق و... فرزندشان را همراه برده و آن‌ها را در این کار مشارکت دهند.

فصل پنجم: مقررات عبور و مرور وسایل نقلیه

📖 صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که "مقررات عبور و مرور و وسایل نقلیه" و هم چنین فوائد استفاده از این مقررات است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس ششم: مقررات عبور و مرور

📖 اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با فواید رعایت قوانین و مقررات عبور و مرور
- آشنایی دانش آموزان با نحوه عبور از خیابان
- آشنایی دانش آموزان با مقررات عبور و مرور در مورد عابر پیاده و سرنشین ماشین

📖 ابزار و وسایل:

- در صورت انتخاب روش دریافت مفهوم، آموزگار کارت‌هایی تهیه می‌کند که بر روی هر یک از آنها یک رفتار درست و یا یک رفتار نادرست نوشته شده است. و در تدریس از کارت‌ها استفاده می‌کند.

📖 روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

- روش شبیه سازی، دریافت مفهوم

📖 فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: در کلاس تابلوهای راهنمایی رانندگی به عنوان کاردستی درست شود.

فصل ششم: آشنایی با اماکن تاریخی

❑ صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که "آشنایی با اماکن تاریخی و دیدنی شهر همدان" است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس هفتم: شهر همدان

❑ **اهداف مورد نظر در این درس:**

- آشنایی با اماکن دیدنی و تاریخی شهر همدان
- آشنایی با چگونگی حفظ و نگه داری اماکن دیدنی و آثار باستانی

❑ **ابزار و وسایل:**

- در صورت انتخاب روش نمایشی استفاده از فیلم، اسلاید، عکس

❑ **روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:**

- روش نمایشی و گردش علمی

❑ **فعالیت ۳**

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان با آثار دیدنی و تاریخی شهر خود آشنا شود.

فصل هفتم: آشنایی با کشور ایران

❑ صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که "آشنایی با کشور ایران و بعضی از استان‌ها" است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس هشتم: جهت‌های فرعی را بشناسیم

❑ اهداف مورد نظر در این درس:

➤ آشنایی با چهار جهت فرعی

❑ ابزار و وسایل:

- نقشه ایران، کاغذ، مداد رنگی

❑ روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

روش نمایشی ، روش انجام دهید، نگاه کنید و یاد بگیرید

❑ فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: جهت‌های اصلی و فرعی را روی کارت‌هایی نوشته و در جای مناسب روی دیوارهای کلاس نصب کنند.

درس نهم: استان چهارمحال و بختیاری

❑ اهداف مورد نظر در این درس:

➤ آشنایی با استان چهارمحال و بختیاری

➤ دانش آموزان در رابطه با مرکز این استان و وضعیت آب و هوایی ، شغل مردم و محصولات کشاورزی و

جاهای دیدنی آن به پرسش‌های آموزگار پاسخ می‌دهند.

❑ ابزار و وسایل:

- نقشه ایران

❑ روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

- روش نمایشی ، گردش علمی

❑ فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان با استان محل زندگی خود آشنا شوند.

درس دهم: استان بوشهر

اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با استان بوشهر
- دانش آموزان در رابطه با مرکز این استان و وضعیت آب و هوایی، شغل مردم و محصولات کشاورزی و جاهای دیدنی آن به پرسش‌های آموزگار پاسخ می‌دهند.

ابزار و وسایل و روش‌های یاددهی یادگیری پیشنهادی همانند درس استان چهارمحال و بختیاری است.

فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان با استان‌های همسایه استان محل زندگی خود آشنا شوند.

فصل هشتم: بهداشت محیط

صفحه " به این تصویرها توجه کنید "

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که " بهداشت محیط " است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس یازدهم: روز زمین پاک

اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با مفهوم پاکیزگی زمین
- آشنایی با روز دوم اردیبهشت به عنوان روز زمین پاک و هدف از برگزاری این روز

ابزار و وسایل:

- فیلم، عکس و اسلاید

روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

- روش نمایشی، گردش علمی و بارش مغزی

فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: درباره‌ی حفظ و نگه داری زمین شعارهایی بر روی مقوای بزرگی با مشارکت دانش آموزان تهیه شود و بر روی تابلوی راهروی مدرسه نصب گردد.

فصل دوازدهم: اوقات فراغت

❑ صفحه " به این تصویرها توجه کنید"

فعالیت پیشنهادی: نحوه‌ی ارائه این صفحه با توجه به موضوع این فصل که " آشنایی با برنامه ریزی و فعالیت‌های مناسب اوقات فراغت است" است، می‌باشد. مانند فصل اول و دوم ارائه شود.

درس سیزدهم: اوقات فراغت

❑ اهداف مورد نظر در این درس:

- آشنایی با کارهایی که می‌توان برای گذراندن اوقات فراغت آن‌ها را انجام داد.
- آشنایی با نحوه برنامه ریزی برای اوقات فراغت

❑ ابزار و وسایل:

- تصویرهای مربوط به نحوه گذراندن اوقات فراغت

❑ روش‌های یاددهی - یادگیری پیشنهادی:

- روش نمایشی ، ایفای نقش و بارش مغزی

❑ فعالیت ۳

فعالیت پیشنهادی: دانش آموزان درباره‌ی نحوه‌ی گذراندن اوقات فراغت خود در ایام نوروز و یا روزهای تعطیل دیگر صحبت کنند.

ارزشیابی:

ارزشیابی عبارت است از فرآیند جمع آوری اطلاعات و سوابقی که با کمک آن بتوان تصمیمات مهم و مؤثر در مورد چگونگی پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان و پیشبرد یک برنامه آموزشی اتخاذ کرد. هر برنامه درسی اهداف مشخص و از پیش تعیین شده‌ای دارد که برای میزان سنجش آن باید ارزشیابی پیشرفت تحصیلی پیش‌بینی شود به همین دلیل ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

نحوه ارزشیابی کتاب درس مطالعات اجتماعی و آداب زندگی در دوره ششم ابتدایی به این گونه تعیین شده است:

ارزشیابی به صورت شفاهی، کتبی، عملی (مهارتی) به دو گونه‌ی مستمر و پایانی در سه حیطه شناختی، نگرشی و مهارتی انجام می‌شود.

۱- ارزشیابی مستمر

ارزشیابی از فعالیت‌های یادگیری هر دانش‌آموز به طور انفرادی یا گروهی در طول سال تحصیلی ارزشیابی مستمر نام دارد. این ارزشیابی بر اساس آزمون‌های کتبی و شفاهی در طی هر نوبت صورت می‌پذیرد. لازم است معلم برای ایجاد سهولت در ثبت مشاهدات، فهرستی از حدود انتظارات خود در هنگام انجام هر فعالیت توسط دانش‌آموزان را تنظیم کند و ارزشیابی هر دانش‌آموز را بر اساس آن انجام دهد. گاهی ثبت مشاهده به صورت ساختارمند و از پیش تعیین شده صورت می‌گیرد که فهرست واری یا چک لیست نمونه‌ی بارز آن است و گاهی ثبت مشاهده به صورت آزاد و باز صورت می‌گیرد که در آن یک رخداد یا بروز یک رفتار توصیف می‌شود واقعه نگاری چنین ابزاری است.

از دید بسیاری از کارشناسان و متخصصان ارزشیابی، یکی از بهترین روش‌های ارزشیابی مستمر، ارزشیابی پوشه‌ای است، که به معلم و والدین و دانش‌آموزان اطلاعات کافی را از میزان پیشرفت دانش‌آموز و چگونگی آن ارائه می‌دهد.

پوشه کار:

منظور از پوشه کار، مجموعه‌ای از کارهای دانش‌آموز است که کوشش، پیشرفت و موقعیت تحصیلی او در یک زمینه خاص را نشان می‌دهد. پوشه کار مجموعه‌ای طرح ریزی شده و هدفمند از مدارک و شواهدی است که چگونگی پیشرفت دانش‌آموز و گام‌هایی را که برای رسیدن به آن برداشته است شامل می‌شود. این مجموعه کوشش مشترک معلم و دانش‌آموز و گام‌هایی را درباره‌ی تصمیم‌های گرفته شده و محتوای پوشه کار معیارهای ارزشیابی را نشان می‌دهد. پوشه کار دانش‌آموز حاوی منتخبی از کارهایی است که او در یک مدت معین انجام داده است نه تمام کارهای او. پوشه کار هم‌چنین فرصت شناخت و اصلاح اشتباهات را به دانش‌آموز می‌دهد.

دیگر هدف‌های آموزشی پوشه کار:

- نظارت بر پیشرفت دانش‌آموز
- گزارش به والدین درباره یادگیری‌های فرزندانشان
- انتقال اطلاعات به معلمان بعدی دانش‌آموز
- تعیین نمره درسی

۲- ارزشیابی پایانی

این ارزشیابی در پایان هر دوره آموزشی انجام می‌شود معلم آن چه را که دانش‌آموزان در طی دوره آموخته‌اند، ارزیابی می‌کند. در ارزشیابی پایانی دانش‌آموز با سطح معینی از انتظارات مقایسه می‌شود که معلم آن را براساس برنامه درسی و حدود انتظاراتش از دانش‌آموز به عمل می‌آورد در این ارزشیابی علاوه بر معیارها می‌بایست به هنجارها (نرم کلاسی) نیز توجه شود.

ابزارهای اندازه‌گیری

- آزمون کتبی
- آزمون شفاهی
- آزمون‌های عملکردی

آزمون عملکردی:

در آزمون‌های عملکردی فرآیندها و فرآورده‌های یادگیری دانش‌آموزان به طور مستقیم سنجش می‌شوند در این نوع آزمون از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا با انجام یک فعالیت یا تولید یک فرآورده دانش و مهارت خود را نشان دهند. از طریق آزمون عملکردی دانش‌آموزان بین آنچه در کلاس فرا می‌گیرند و آنچه که در دنیای واقعی به کارش می‌آید ارتباط برقرار می‌کنند.

قواعد تهیه آزمون‌های عملکردی

- بازده‌های مورد نظر عملکرد را مشخص کنید.
- از تکالیف معنی‌دار استفاده کنید.
- موقعیت آزمون را واقع بینانه برگزینید.
- از راهنمایی‌ها و دستورالعمل‌هایی که به روشنی موقعیت آزمون و چگونگی انجام عملکرد را مشخص می‌کنند، استفاده نمایید.

- در ارزشیابی از عملکرد یادگیرندگان و نمره گذاری از راهنما استفاده کنید.
- از روش‌ها و فنون گوناگون مشاهده استفاده کنید.

معیار قضاوت در ارزشیابی

- برای ارزشیابی معمولاً سه ملاک یا معیار تعریف می‌شود. ژ
- - ارزشیابی معیار مدار (ملاکی)
- در این ارزشیابی، معیار برنامه درس و انتظارات معلم است و میزان پیشرفت دانش آموز با حدود انتظارات برنامه مقایسه می‌شود.
- - ارزشیابی هنجار مدار (هنجاری)
- معیار این ارزشیابی عملکرد دانش آموز در مقایسه با سایر دانش‌آموزان آن پایه و آن سن است بنابراین این یک متوسط عملکرد به منزله نرم انتخاب می‌شود. ممکن است دانش آموز بالاتر یا پایین تر از نرم باشد.
- - ارزشیابی دانش آموز مدار
- معیار این ارزشیابی شرایط پیشرفت هر دانش آموز است، بنابراین وضعیت فعلی یک دانش آموز با وضعیت قبلی او مقایسه می‌شود.

اهمیت بازخورد در ارزشیابی

در هر نظام ارزشیابی عنصر " بازخورد " وجود دارد. یکی از فعالیت‌های مهم در فرآیند یاددهی - یادگیری و ارزشیابی ارایه‌ی بازخوردهای مؤثر و پیوسته است. با ارایه بازخورد، روشن می‌شود که دانش آموز در چه وضعیتی قرار دارد و باید به چه فعالیت‌هایی بپردازد. اگر در فضای آموزشی کلاس، بازخورد به عنوان یک عامل مثبت و فعال حضور داشته باشد دانش‌آموزان نسبت به انتقادات سازنده احساس خوبی خواهند داشت و باور می‌کنند که برای یادگیری و اصلاح باید اشتباهات را بشناسند و بپذیرند و برای اصلاح آن اقدام کنند.

نکات مهم در ارائه بازخورد

- بازخورد به میزان مناسب و در زمان مناسب داده شود.
- بهترین بازخوردها در تعامل، دانش آموز حاصل می‌شود.
- بازخورد بر فرایند کار و تلاش دانش‌آموز متمرکز شود.
- طوری بازخورد دهید که دانش‌آموز هدف‌های یادگیری را بفهمد و دریابد که چقدر به آن‌ها نزدیک شده است.
- دانش‌آموز احساس کند که مهم خود اوست و کارش با دیگری مقایسه نمی‌شود.

- بخش " فکر کنید و پاسخ دهید، فعالیت‌های ۱ و ۲ و ۳ " دارای ارزشیابی مستمرند.
- ارزشیابی پایانی دروس کتاب « مطالعات اجتماعی و آداب زندگی » به صورت کتبی می‌باشد.
- ارزشیابی پایانی مطابق شیوه نامه‌ی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، در پایان هر نیم سال یا سال تحصیلی به عمل می‌آید.
- در بخش " فکر کنید و پاسخ دهید " ۲ نوع پرسش مطرح شده است. پرسش های همگرا و واگرا
 - پرسش های همگرا که یک پاسخ واحد و مشخص دارد و بدیهی است این گونه پرسش ها در ارزشیابی پایانی لحاظ شود.
 - پرسش های واگرا در ارزشیابی مستمر در طول هر نوبت مورد توجه قرار می‌گیرد و دانش آموز در پاسخ به این پرسش ها، با توجه به محتوای تدریس شده و موقعیت های روزمره زندگی و با استفاده از تجربیات خود به سوالات پاسخ می‌دهد.

منابع

- آقازاده، محرم. روش ها و فنون تدریس. انتشارات آبیژ. سال ۱۳۹۰
- جزوه مقدمات روش تدریس مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی. سال ۱۳۷۹
- راهنمای برنامه درسی مطالعات اجتماعی برای دوره آموزش عمومی (ابتدایی و راهنمایی). سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. ۱۳۸۶
- سیف، علی اکبر. روان شناسی پرورشی نوین. انتشارات دوران. سال ۱۳۸۷
- کتاب معلم (راهنمای تدریس) مهارت‌های اجتماعی و اقتصادی دوره‌ی راهنمای تحصیلی پیش حرفه‌ای. سال انتشار ۱۳۸۹
- گروه مؤلفان. الگوهای برتر تدریس در آموزش و پرورش استثنایی. ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی. سال نشر ۱۳۹۰